

Metlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

I.

Detinu je živel reven čevljar Konopasek. Ubogi Konopasek ni bil nič kaj zdrav. Tiščalo ga je v prsih. Kašljal je, da ni imel noč in dan miru. Najhuje mu je bilo, kadar se je moral, sedeč na trinogem stolu, držati sklonjeno, raztezati roke in vleči dreto. Večkrat ga je nagnal kašelj, da še k sapi ni mogel priti.

Njegova žena je bila zavoljo tega vsa potrta. Prosila ga je, naj se varuje, in je rajši sama več delala.

Kaj je mogel za to bolehati čevljar, če ni bil več za težko in hitro delo! Vendar brez dela ni hotel biti. Vsak krajcar je hotel zaslužiti. Da bi torej kaj pridobil, je izdeloval različne reči in popravljal sosedom raztrgane čevlje. Žena je bila pa pri sosedih na dnini. Imeli so ljudje z dobrima človekoma potrpljenje in so jima privoščili skromni zaslužek.

Konopasek ni imel svoje lastne strehe. Bil je najemnik in je stanarino komaj zmagoval. Morile so ga velike skrbi. Bog mu je dal dva otroka, oba fanta. Starejšemu je bilo ime Francek, mlajšemu pa Peterček. Francku je bilo devet, Peterčku pa šest let. Oba sta hodila v šolo. Starši so ju oblačili in živili, dasi jim je bilo to jako težko.

Peterček še ni razumel nič o revščini, ker je menil, da imajo starši vsega dovolj in da jim ne bo primanjkovalo, če on malo več pojé. Nikdar ni imel zadosti. Srebal je polivko, hlastal krompir, pa ves božji dan mu je dišal kruh.

Oče in mati sta kar gledala, kako mu je šel v slast ta dar božji. Solze so jima stale v očeh, kadar sta mu nudila zadnjo skorjico. Sama sta pa jedla malo; krepila sta se z molitvijo, da bi toliko ne čutila gladu.

F r a n c k u sta se oče in mati smilila. Spoznaval je fantič že, da se jima godi slabo. Rad bi jima bil pomagal, a njegove moči še niso zmogle velikega navora. Vendar se je vedno motal okrog očeta, da bi mu kaj pomagal. Hodil je z njim v gozd, upregel se je v samokolnico, nabiral je drva ter delal okleščke in butare. Tudi doma ni nikdar postopal. Toliko da je prišel iz šole, se je že zopet ozrl po delu in ga je tudi vselej našel. Oče je izdeloval coklje in škrapete, vezal metle in metlice, Francek mu je pa pomagal. Prinašal je iz gozda brezove veje in jih obsekaval; večkrat je še celo metlico ali metlo čisto sam naredil. Luknjice je vrtač v coklje tako dobro kakor oče. Pripravil si je žebličke, urezal kožo, pripognil in sešil, — vse se mu je posrečilo, kar je vzel v roke. Kar mu je pokazal oče, vse je zadel. Vsega se je lotil in povsod si je znal pomagati.

Najrajši je pa izdeloval metle in metlice. V tem se je povzpел do tolike spretnosti, da se ni mogel z njim kosati noben metlar. Doma je imel veliko zalogo vej. Sosedje mu jih niso branili sekati v svojih gozdih. Kar je fantič med tednom naredil metlic, jih je šel v četrtek prodat. Ako

ni bilo šole, je hodil po vaseh. Ljudje so ga poznali in so mu rekli »metlarček«.

Francek je jako čislal svojo metlarsko umetnost. Bilo mu je na tem, da izdela močno in trpežno blago. Kdor je enkrat od njega kupil, ni kupil več od drugega. Ako ga kje dolgo ni bilo, so mu sporočili, da nanj čakajo. Za metlice je dobival po tri, štiri, tudi po pet krajcarjev. Vselej je prodal vse, kar je imel. Dostikrat mu je blaga celo zmanjkalo; a še več je imel naročenega.

Denar, ki ga je Francek skupil, je očetu in materi jako prav prišel. Hranila sta ga za najemnino, pa še za sol in druge potrebe ga je ostalo.

Šole pa Francek ni smel zanemarjati. Seveda bi bil lahko več zaslužil, ko bi ne bil hodil k šolskemu pouku. Ali staršem ni bilo za tak zaslužek, ker so vedeli, da ima to, kar se otrok v šoli nauči, večjo vrednost nego kar Francek zasluži.

Saj jim je bilo že tako žal, da se je Francek premalo učil doma. Vstajal je že pred solnčnim vzhodom. Bil je že zunaj, ko so se drugi še le zbudili. Vračal se je pa domov, ko je zvonilo k sv. maši. Odložil je brezove veje in jelovo dračje v kolnico, nato je naglo zaužil požirek krompirjeve juhe, vteknil v žep kos kruha in cdhitei s Peterčkom v šolo.

Peterček pa ni rad vstajal z ležišča. Morali so ga starši dvakrat, trikrat buditi, preden se je predramil iz spanja. Sedel je že, ali oči je imel še zmerom zaprte, in neprestano je kimal. Če mu niso pomagali na noge, je spet omahnil nazaj na postelj in zasmrčal kakor o polnoči. In kadar je stal slednjič vendarle na tleh, je bil kakor slepec. Tipal je okrog sebe, iskal obleko, in dolgo je trpelo, preden se je oblekel. Umivati se ni hotel, razen v topli vodi. Toliko da si je zmočil obraz, pa je že mislil, da je umit. K jutranji molitvi je poklekoval še zaspan. Ali z opominom, da mora prej pobožno moliti, če hoče jesti, so ga starši hitro predramili.

Jed mu je sploh dobro teknila. Kadar je videl krompir na mizi, je že bilo po dremotcu. Popadel je žlico, in preden so drugi enkrat zajeli, je bil on že dvakrat, trikrat v skledi. Če je imel posebe na krožniku, je gledal, da bi mu še naložili; če se pa jedli iz ene sklede, je hotel do zadnjega zajemati.

Šola ni preveč veselila Peterčka. Preden je poznal črke, je raztrgal dva lista abecednika. Gospod učitelj ga je moral vedno drezati, da ni zaspal.

Strog svaritelj mu je bil pa tudi Francek. Vodil ga je v šolo, tam nanj pazil, in doma ga je izpraševal, če je vse dobro razumel.

V gozd ga ni maral s seboj, tudi mu ni bilo dosti pomagano, ako je raznašal v četrtke z njim metlice. To je namreč Peterčka tako izlačnilo, da je tisti dan še enkrat več pojedel. Pa tudi zmerom bi bil rad počival. Komaj je nesel eno metlico, je že stokal pod njo, kakor da ima na rami kdove kakšno breme. Denar za metlico si je pa hotel pridržati, da bi si kupil zemljo ali rogljiček. Obetal je tudi bratu kosček, svetoval mu je, naj bi dal kakšen novčič tudi za hruške.

A Francek ga je dobro zavrnil. In pri tej priložnosti mu je tudi povedal, kakšno pomanjkanje trpé starši.

Tožil je, da oče zmerom bolehajo, in da morajo mati delati sami. »Peterček,« je vprašal, »ali jih nimaš rad?«

Peterček je odgovoril: »O, rad, rad.«

»Kako neki,« je vprašal Francek, »ko jim pa teh krajcarjev ne privoščiš?«

»Saj bi jim dal tudi malo zemljice!« se je hvalil Peterček.

»Peterček moj dragi,« je potožil Francek, »veseli so starši, če imajo kruha pa krompirja; toda še tega nimajo. Kaj ne vidiš, da sami ne jedo, da bi midva ne trpela lakote?«

Peterček je menil, da je žita in krompirja na polju dosti, in da bi ga lahko spravljali domov kakor kmetje.

Tedaj mu je Francek pojasnil, da to žito in ta krompir nista njihova, in da ne bi imeli kaj jesti, ako si hrane ne bi zaslužili.

Da bi prav nič ne jedel, se je zdelo Peterčku nekaj groznega. Zato je rajši dal iz rok krajcarje, da bi imeli starši več za žito in krompir.

Mati je Peterčka tudi lepo učila. Prosila je gospoda učitelja, naj bi mu nič ne prizanesel. Kadar je kaj naredil, mu je očitala, da je očeta razžalil.

»Otrok moj,« mu je govorila mati, »jaz lahkó umrjem, oče že tako zmerom pokašljeje, potlej nama pa ne boš mogel delati veselja; zdaj bodi priden.«

To je Peterčka vselej ganilo do solz. Obljubil je, da se bo poboljšal, in se je tudi.

Ker bi bil najrajši kar venomer jedel in spal, zavoljo tega ga dobra mati ni kaznovala. Bila je vesela, če se je le premaгал in se ni vdajal požrešnosti. Dokler je staršem Bog dajal moči, so s svojim delom zaslužili toliko, da se je družina pošteno preživela. Oče je bil seveda bolan, zdravje se mu je slabšalo od dne do dne bolj; naposled je legel — in ni več vstal.

II.

Konopasek je bil namreč jetičen. Dokler je hodil, so vsi upali, otroka in mati, da bo še ozdravel. Ko je pa bolnik legel in vedno hujšal, si domači niso več tajili, da oče ne bo več dolgo.

Francek se ni genil od očetove postelje, stregel je bolniku tudi ponoči. In še bolj skrbno kakor kdaj poprej je izdeloval metle in metlice. Hotel je zaslužiti denar za vse bolnikove potrebe; zato je kupoval vse, kar je krepčalo očeta.

Šel je tudi v mesto do zdravnika, gospoda Hvatala. Popisal mu je očetovo bolezen in prosil za zdravila. Ker pa ni imel s čim plačati, je zdravniku obljubil, da mu napravi par metlic ter da bo molil zanj.

Zdravniku je bila všeč dečkova ljubezen do staršev. Ker ni imel nujnega opravila in je bil lep dan, je vzel v roke palico pa odkorakal z dečkom proti Detinu.

Francek iz upal, da bo zdravnik očetu pomagal. Zjasnilo se mu je lice, povedal je doktorju za svoje rokodelstvo, pa tudi mater in Peterčka je vzel v misel. Tožil je, da so revni, in ni zamolčal, da Peterček še nič ne zasluži, a da mu je želodec kakor brez dna, ker mu ga nobena reč ne napolni.

»Zlati gospod,« je pristavil, »križ imamo z njim. Zmerom je, pa je venomer lačen. Mati nam bodo tudi še zboleli; nikoli jih ne vidim, da bi jedli, so že tako blede kakor sneg.

Doktor je vprašal: »Koliko let je Peterčku?«

Francek je odgovoril: »Sedmo je izpolnil.« Pa je pripomnil: »In ravno zato mi njegova požrešnost ni všeč, ker bo, kadar bo starejši, še več pojedel. A toliko ne zasluži noben metlar na svetu, in če bi dobival za metlico tudi po deset krajcarjev in bi jih naredil po dvanajst na dan.«

Doktor ga je tolažil, da bo Peterček vedno manj jedel. Rekel je: »Telo bo manj potrebovalo, kadar doraste, in znal se bo bolj premagovati, ko bo dozorelega uma in pa krepkejšje volje.«

Tega pa Francek ni dobro umel in je vprašal: »Kaj ni mogoče, da bi Peterčku želodec malo stisnili — tako na kakšen moder način, da mu ne bi škodovalo?«

A da bi ne mislil kdo, da je bratu nevoščljiv, je pripomnil: »Meni je samó do tega, da bi imeli oče kakšen priboljšek, in da se ne bi trebalo materi toliko postiti.«

V tem mu doktor seveda ni pritegnil. Toda obljubil mu je, da si bo ogledal tudi Peterčka, če niorda ne tiči v njem kakšna bolezen.

Oče je bil jako vesel, ko je prišel k njemu doktor. Sam si je delal upanje, da morda vendarle še ozdravi. Dušil ga je kašelj, ko je razlagal doktorju svojo bolezen, in pomagati je morala mati, da dobro pove, kaj mu je.

Doktor ni razodel siromašni družini, da bolnik ne bo ozdravel. Ni jih maral žaliti, ampak rekel je samo: »Poslal bom bolniku čaja. Pije naj ga trikrat na dan, pa mu bo odleglo v prsih.«

Konopasovka se je s Franckom vred doktorju toplo zahvalila. Peterček mu je pa poljubil roko in obrnil tako njegovo pozornost nase. Deček ni vedel, da se je tudi o njem govorilo. Mirno je otepal svoj krompir.

Na vprašanje doktorjevo, če ga nič ne boli, je odgovoril: »Nič.«

Gospod Hvatal je videl, da je deček zdrav in močan. Potapljal ga je po rdečem licu in naročil Francku, naj bratca spet pripelje; očetu bo dal čaja, Peterčku pa nekaj drugega.

Francek je bil zopet vesel.

Zdravnik ga je izkušal, česa se v šoli uči, pa mu je dobro in jasno razodel svojo učenost.

Dalje je hotel doktor vedeti, kaj misli postati, kadar doraste. Dečko mu je rekel, da metlic že ne bo nehal delati, češ, da mu ni nobeno delo tako ljubo kakor to.

»Poleg tega ni v celem kraju nobenega metlarja,« je pripovedoval, »a ko bi jih bilo tukaj tudi deset, pa se jih ne ustrašim in se jih ne bom: nobeden ne izvrši, kar jaz. Kadar bom večji in močnejši, mi odpade šola, in tedaj bom porabil ves čas za izdelovanje metel.«

Da bi pa gospod doktor ne mislil, da ga šola nemara ne veseli, se je zagovarjal: »Jaz bi hodil tudi pet let v šolo. Ali oče me doma tako potrebujejo. Ne vem, kako bi se preživili, če bi jaz ne zaslužil!«

Doktorju so bile dečkove besede všeč in ne. Da je Francek priden in delaven in da ljubi starše, to je bilo lepo; ali, da se venomer hvali, to se ne spodobi.

Posvaril je dečka, rekoč: »Francek, morda bi od teh desetih metlarjev kdo vendar zmožel to, kar ti? Ne smeš drugih tako hudo zametavati. Kar delaš, tega ne hvali sam, ampak počakaj, da bo tvoje delo videl in pohvalil kdo drugi. Kaj pa je vsa hvala? Bog ve za vse.«

Francka je oblila rdečica in sram ga je bilo tako, da so se mu zaiskrile solze v očeh.

Doktor ni dvomil, da je fantič priden, pa ga je hotel samo posvariti. A ko je videl, da si je vzel njegove besede tako k srcu, mu je dal roko in prijazno je povzel: »Lepo je, da skrbiš za starše. Le skrbi za očeta. Če ga pa Bog vzame k sebi, ne zapusti matere; in dobro pazi tudi na Peterčka.«

To je ganilo Francka do solz. Žalostno je zaihtel: »Oh, zlati moj oče! Jaz jim hočem verno streči. Da bi le ne umrl!«

Doktor mu je svetoval, naj moli za očeta; tudi mu je obljubil, da bo še prišel k njemu.

Francek se je hotel izkazati hvaležnega; zato je pripomnil, da bo gospodu doktorju do smrti zastoj delal metle, metlice in vse, česar se bo še naučil, kakor: škrapete in coklje.

Za vse to se mu je gospod Hvatal seveda zahvalil. Dejal je, da za voljo Boga vse dela, in ako mu Francek prinese metle, mu jih bode vsakokrat rad in pošteno plačal.

Med takim pogovorom sta prišla z doktorjem v mesto. Francek je šel z gospodom na stanovanje. Sedel je kar na tla. Na lepi stol namreč ni hotel sesti, da bi ga morda ne umazal.

Preden je dobil čaj, so priskakljali doktorjevi otroci, ki so gledali tujega dečka. Nič se jih ni sramoval. Prijazno se je pogovarjal z njimi, pa svoje igrače, je rekel, naj mu pokažejo.

Imeli so polomljen voziček. Francek je potegnil nož, in prosil za polence. Ko so mu ga prinesli iz kuhinje, ga je obrezal in vteknil, kjer ga je manjkalo.

Voz je bil popravljen in je zopet imenitno držal. Lahko so se vozili na njem čez drn in strn.

Veliko je bilo veselje malih razposajencev. Francek se jim je prikupil. Povedali so očetu, da umeje popravljati ta fantič vozove, in so očeta prosili, da bi mu smeli podariti lesenega konja.

»Dajte mu ga,« jim je rekel oče. »Ali siromaček je; njegov oče je bolan, mati nima kaj jesti, in edini bratec nima kaj obleči. Kaj pravite, kako bi jim pomagali?«

Otroci so se nehali voziti, spogledali so se in šli v drugo sobo.

Vrnili so se, in vsak je nekaj pokazal ljubemu očetu.

Oče je prikimal, da »le«. In nametali so Francku prihranjenih krajcarjev v čepico.

Najstarejši sin mu je podaril tudi ponošeno suknjo, in najstarejša deklica je stekla k materi in jo prosila za kos kolača, ki ga je imela dobiti pri večerji.

Drugi so nato tudi hoteli darovati svoj delež kolača. Zatrjevali so, da si hočejo pritrpati, samo da bi ti ubogi ljudje ne trpeli lakote.

Tudi mati je odstopila svoj kos, in po njenem zgledu še oče, rekoč, da pošiljajo Peterčku namesto zdravil takole darilce.

Francek ni vedel, kaj se ž njim godi; hvaležno je gospodu doktorju in gospé poljubljal roke.

Brez konca in kraja se jim je zahvaljeval Francek. Želel jim je božjega blagoslova; roke so se mu tresle, ko je zaklade zbiral in odhajal.

Denar je spravil v žep. Kolač je zavil v podarjeno suknjo, ki jo je stisnil pod pazduho. Čaj za prsi in konja je pa držal v roki.

Ves srečen in vesel je hitel domov.

(Dalje.)

Na žabe!

Jože Plot.

gospod Fortunat lovijo žabe! Ojé!« je šlo tisti dan vsevprek po vasi.

Gospod Fortunat je bil prišel letos s svojo družino v naše kraje; bil je goriški begunec, ki si je prišel poiskati pri svojih sorodnikih mirnejšega in varnejšega zavetja. Sredi naše vasi, spodaj za hišo, kjer so se nastanili Fortunatovi, je rupa, velika, umazana mlaka, kjer napajajo vaščani neizbirčno živino in spirajo prašičjo klajo. Prsteno kalna voda je pokrita z zeleno rastlinsko skorjo, in ta mlakuža je bila že od nekdaj žabam očitvidno prav prijetno in udobno bivališče. Kadar je na večer šel kdo tam mimo po kolovoznem potu, se je zmerom zagnala cela armada leporejenih urhov v lužo s svojih postojank na obrežnih kamnih, tako da je začofotalo po vsej rupi, in se je hipoma pretrgala vsa tista lepo tkana zelenkasta odeja na površju. »Žabarji!« je zato velikokrat počastil kak srboritež prebivalce iz naše vasi. Ob toplih, lepih večerih so se gospodje urhi hoteli izkazati hvaležne za uslugo, da jim je bilo pripuščeno bivati sredi vasi, pa so koncertirali, muzicirali ter ubirali svoje basovske inštrumente s tako vnemo, da je kar brnelo po vasi. Rega-rega-